

Kulturpolitik i går, idag och i morgon

Fyra socialdemokratiska kulturministrar i samtal om gårdagens, dagens och morgondagens kulturpolitik i ABF-huset 25/I 2010.

Medverkande: Bengt Göransson, kulturminister 1982-1991, Margot Wallström 1994-1996, Marita Ulvskog 1996-2004 och Leif Pagrotsky 2004-2006. Samtalsledare Carl Tham.

Ministrarna fick först frågan om kulturens betydelse i deras eget liv och hur de såg på kultur personligen. Bengt Göransson ville inte svara direkt på frågan utan tog i stället som exempel en kulturupplevelse som visade på hans inställning. Vid en föreställning av "Blodsbröder" i Göteborg med Ulf Dohlsten, skulle han dela ut ett pris efter föreställningen – men den lyfte aldrig. Den var stendöd och han visste inte vad han skulle säga till pristagaren. Så i sista akten lyfte plötsligt alltsammans, det var ett sådant där ögonblick som slumpen skapar och som man aldrig kan förutse, det finns inget recept. Det är kultur, sade Göransson.

Margot Wallström talade om kultur som samhällets minne, som melodi, makt, att vara människa och money. Fem m som står för olika saker men ändå hänger ihop. Språket, menade hon, var ett uttryck för makt, och kulturen arbetar kanske främst med språket som instrument. Samma uppfattning framfördes av Marita Ulvskog som citerade bibliotekslagens paragraf om alla medborgares rätt till folkbibliotek på sin bostadsort, en lag som infördes under hennes tid som kulturminister. En mycket vacker text, som hon sade.

Hon berättade också om sitt eget politiskt/kulturella uppvaknande när Georg Fant kom till Luleå och skapade Norrbottensteatern på Bengt Anderssons initiativ – "det kom att prägla mig för livet." Leif Pagrotsky hade insupit kulturen bokstavligen med modersmjölken; hans mor var pianist. Och hans far en ständigt läsande person. Kultur var för honom en naturlig del av tillvaron, det var att vara nyfiken, att söka nytt, som livet självt...

På frågan om vad de i efterskott betraktade som kulturella "höjdare" under karriären svarade Bengt Göransson Göteborgsoperan, och ett modernt museum – om en vidareutveckling och fast etablering av Moderna museet på Skeppsholmen, som startade på 60-talet, eller något annat, framgick dock inte. Han underströk också betydelsen av beslutet om reklamfri Public service, trots att han i själva verket själv älskade reklam.

Margot Wallström betonade betydelsen av it, som slog igenom under hennes tid, och att hon hade utlokaliserat kulturdepartementet till Karlstad varifrån hon höll videokonferenser, något som gav eko i världspressen. Därifrån avgick också regeringens första e-mejl med hjälp av ett speciellt tilläggsdirektiv. Hon talade även varmt om riksteatern, riksutställningar osv, men erkände samtidigt att hon tyckt det var svårt att vara kulturminister och att två år var för kort tid att verkligen åstadkomma något. Hon var närmast chockad över de hårda tagen inom kulturvärlden, att man attackerade varann på ett hårt, cyniskt och kallt sätt. Varpå Carl Tham replikerade att när krubban är tom bits hästarna – kulturen tvingas ju alltid att leva på nålpenar.

Marita Ulvskog sade att hon fortfarande utgick från 1974 års kulturpolitik – något kulturhus behöver vi inte, det står redan där, nu måste det fyllas med innehåll, sade hon. Hon talade också om betydelsen av att skilja kyrkan från staten – den största privatiseringen i Sverige någonsin, som Göran Persson sa – med tillägget att hon själv var med i kyrkan och gillade den, det var kopplingen till staten som var fel. Marita Ulvskog talade också om det fantastiska språnget som det innebar när man införde fri entré på de statliga museerna, något som hennes efterträdare Leif pagrotsky också prisade högt. Den fria entrén hade lett till framtidstro och ökat självförtroende i museivärlden, sade han, nya utbildningar hade tagit fart och det var bara en tidsfråga innan länsmuséer och landsting skulle följa efter.

Pagrotsky talade också om betydelsen av ökad jämlikhet inom kulturlivet och nämnde att när han tillträdde var endast tio procent av landets teaterchefer kvinnor, nu är de i majoritet. Han in-

förde också regeln att minst 40 procent av regissörerna av svensk film måste vara kvinnor för att Filminstitutet skulle få stöd – när det gäller vårens filmer är siffran. o! Han talade även om betydelsen av digitaliseringen av landets alla bibliotek och teaterarkiv, hembygdsgrändar, museisamlingar etc - it-utvecklingen ville han fortsätta på olika sätt. Ett exempel var en utvidgning av sändningarna av Metropolitanoperans föreställningar i realtid som lockat en svällande operapublik till Folket husföreställningar på ett femtiotal platser i Sverige från bohuländska skärgården till Skelleftehamn och Sandviken. Där borde även föreställningar från både Stockholm och Göteborg också kunna ses.

Den tekniska utvecklingen och internationaliseringen var över huvud taget hans huvudnummer och här låg popmusiken i framkanst, underströk han, men i det teknikorienterade Sverige borde vi kunna bli bäst i världen, alla kategorier, på detta område. Och han kritiserade skarpt att digitaliseringen av biblioteken avbrutits i förtid pga av för lite pengar.

Bengt Göransson varnade dock för "kulturbrus" om man gjorde om kulturlivet till "upplevelse-industri", han ogillade skarpt ord som "kompetensgivare" och "karriärkunskap" som börjat användas i skolorna. Jättearenorna, som byggs över hela landet, undrade han hur de skulle kunna fyllas – vem f-n ska gå dit? Kulturen ska vara kritiskt granskande, reflekterande, ansåg han, medan Margot Wallström talade sig varm för kulturskolan, dvs en stor satsning på kreativa ämnen i skolan för alla barn.

Carl Tham ville också ta upp kulturarbetarnas usla villkor till debatt och fick omedelbart svar från Leif Pagrotsky som menade att borgarna hade ett revanschistiskt sätt att kapa just kulturarbetarnas blygsamma förmåner som t ex de sk konstnärslönerna, dvs den garantiinkomst till 157 kontnärer i landet – av vilka många aldrig tas ut, eftersom man får inkomst från annat håll – och som borgarna nu vill ta bort. Samtidigt som a-kassan urholkas och hyran på uthyrningsrummen för kulturarbetare på Centre Culturel Suedois i Paris höjs så att ingen ha råd att åka dit.

Varför ska just konstnärer berövas en inkomstgaranti som riksdagsmän, statsråd, kommunal-och landstingspolitiker har rätt till, undrade Pagrotsky förgrymmat. Jo, detta är ett sätt att ge kulturvärdstern på käften, menade han, och framhöll att konstnärernas identitet höll på att bytas ut. De var nu i första hand inte konstnärer utan företagare. Småföretagare, egenföretagare. Och deras främste talesman var måhända Göran Hägglund, som letade efter ett nytt segment i väljarkåren för att inte åka ur riksdagen nu när kyrkan skiljts från staten, abortfrågan av avförd från dagordningen och kristendomen i skolan tagits bort – då kunde man i stället fiska röster genom att kräva av kulturarbetare och konstnärer går till arbetsförmedlingen som alla andra i stället för att sitta hemma och piller med sina hobbies och måla tavlor och ingen begriper vad de föreställer. Den retoriken hade han hört från det största borgerliga partiet i Norge, Framskrittspartiet, under norska valförelsen nyligen, och han befarade att Hägglund var på väg åt det hållet genom sin famösa anti-kulturartikel på DN debatt tidigare m m. Vad man egentligen är ute efter är att skära ner det statliga kulturstödet så mycket att man till sist kan stryka en budgetpost, menade Marita Ulvskog.

Bengt Göransson återvände till den politisering och byråkratisering, som han menade att de nya regionerna innebar på kulturområdet, bl a när det gällde teaterföreningarnas inköp av riksteaterns föreställningar. Varför måste dessa nu först manglas och utväljas av lokala politiker i regionerna? Detta var inte decentralisering utan delegering, sade han, och betydde ingen överflyttning av makt från den centrala nivån till den lokala. Han pläderade för en viss anarki och sade nej till förmyndarskapet på kulturområdet. Att styra kulturarbetarna med dekret så att de skulle veta "vad som förväntas av dem" som Stockholms kulturborgarråd (fp) uttryckt saken, kallade han "nysovjetism". Men både Margot Wallström, Leif Pagrotsky och Marita Ulvskog talade om att kompetensen ute i rikets olika regioner ökat starkt på senare år – fast inte överallt, menade Ulvskog – och att det därför var rimligt att föra över beslut till den regionala nivån. Medan Bengt Göransson, för sin del, pläderade för den strukturering av kulturen i kunskapsområden genom akademier, teatrar och operahus som Gustav III införde och som dagens alla mellanhänder håller på att förstöra. Skitsamhälle, kallade han det samhälle som vill begränsa friheten på kulturområdet.

Kerstin Vinterhed